

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: МИСТЕЦТВО ЯК ГАРАНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Оксана Шрамко

Анотація. У статті розглянуто специфічні особливості глобалізаційних трансформацій освіти в контексті збереження ідентичності й обґрунтовується роль мистецтва в цьому процесі.

Акцентуючи на негативних рисах глобалізації, як-от уніфікація і розмивання ідентичності, автор звертається до пошуків шляхів синхронізації полярних тенденцій і розглядає стратегію глокалізації Р. Робертсона як одну з висхідних у пошуках відповіді на виклики щодо збереження ідентичності, які постали сьогодні перед освітою. Основою такої стратегії є розуміння ідентичності як глобальної цінності, а провідним принципом — взаємопроникнення та взаємоузгодженість ідеї глобалізації та ідеї локалізації. Отже, підґрунтям стратегії глокалізації в освіті має стати плекання ідентичності як основної умови взаємозацікавленості та взаємодоповнення різних локальностей, що створюють глобальний освітній простір.

Цей процес потребує розуміння специфіки глобалізаційних перетворень у галузі освіти як поступового руху від однолінійності й монопредметності до цілісного світосприйняття і світоосягнення на основі інтеграції. Водночас пріоритетного значення набуває принцип мультикультуралізму як неподільної єдності двох аспектів: культурного плюралізму та культурного індивідуалізму як поваги до ідентичності. Очевидним також видається фундаментальний статус мультикультурної компетентності в переліку загальних компетентностей, що визначають профіль будь-якої освітньої програми.

Мистецтво є одним із найефективніших засобів формування мультикультурної компетентності через іманентну функцію емотивного світозачування, завдяки якій людина стає особистістю, здатною бачити та відчувати світ очима й відчуттями Іншого. Також саме мистецтво найяскравіше демонструє ідентичну вкоріненість на етнічному, національному й культурному рівнях, що дозволяє зробити припущення щодо мистецтва як гаранта збереження ідентичності у процесі глобалізації освіти та мистецької освіти як важливого чинника розбудови інтегральних освітніх програм, які ґрунтуються на засадах мультикультурності.

Ключові слова: глобалізація, глобалізація освіти, ідентичність, глокалізація, мультикультурність, мистецтво, мистецька освіта.

Хвиля зацікавленості глобалізаційними змінами сколихнула наукову думку вже у другій половині ХХ століття, особливо активізувавшись на межі тисячоліть — спочатку в зарубіжних дослідженнях (У. Бек, М. Вотерс, Д. Гелд, Е. Гіденс, О. Гьофе, Е. Д. Кінг, С. Леш, Р. Робертсон, Дж. Розенау, Е. Сміт, Д. Стігліц, М. Фезерстоун, Й. Фрідман та ін.), пізніше — у вітчизняних (А. Арсеєнко, О. Білоус, В. Гапотій, О. Довгань, М. Жулинський, М. Козловець, О. Копиленко, Л. Луць, Ю. Ткачук, В. Толстих, А. Толстоухов, М. Хаустова, Ю. Шайгородський, Л. Яремко та ін.).

На сьогодні інтерес до теми глобалізації не лише не згасає, а навпаки — набирає обертів і розгортається від економічних, політологічних, соціально-філософських, соціологічних, історичних, юридичних студій до осмислення глобалізаційних процесів з погляду культурології, педагогіки, мистецтвознавства. Питання глобалізаційних трансформацій культури, освіти, мистецтва все частіше постають у центрі всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій: «Ціннісний вимір розвитку цивілізацій і глобалізація» (2018 р., м. Київ); «Духовність. Культура. Глобалізація» (2019 р., м. Львів); «Еволюція цінностей в умовах глобалізації» (2019 р., м. Київ); «Глобальні трансформації у сфері культури: виклики сьогодення» (2021 р., м. Львів); «Мистецтво та мистецька освіта в сучасному соціокультурному просторі» з окремим напрямом «Теоретичні та історичні рефлексії міжкультурних зв'язків у контексті глобалізаційних процесів» (2021 р., м. Бердянськ); «Хореографічна культура сучасності: глобалізаційні виклики» (2021 р., м. Київ); «Традиції та інновації в сучасній науці та освіті в умовах викликів та загроз глобалізації» (2022 р., м. Дніпро); «Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку» (2022 р., м. Одеса); «Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук» (2023 р., м. Тернопіль).

Звісно, це не повний перелік наукових зібрань із подібною тематикою навіть за останні п'ять років, але тенденція очевидна: проблема глобалізаційних змін торкнулася всіх без винятку сфер сучасної культури, обґрунтовуючи важливість питання ціннісних орієнтацій, духовності, міжкультурного діалогу — того, що формується і виховується, а отже, є прерогативою галузі освіти. Тож необхідність наукової рефлексії перспектив розвитку останньої під невідворотнім впливом глобалізації не викликає сумніву, проте викликає певні застереження. Насамперед стосовно проблеми синхронізації нового як відповіді на глобалізаційні виклики й усталено традиційного прагнення до збереження ідентичності. У пошуках перспектив такої синхронізації вида-

ється доцільним звернутися до художнього досвіду, адже саме мистецтво завжди виступало «оберегом» будь-якої культури та культурної спільноти — етносу, народу, нації, — створюючи і презентуючи їх унікальність, неповторність, «своє обличчя».

Наразі окреслена проблема не знайшла достатнього висвітлення у вітчизняних наукових дослідженнях, що й зумовило необхідність долучитися до її теоретичних розвідок і визначило *мету статті* — розглянути специфічні особливості глобалізаційних трансформацій освіти в контексті збереження ідентичності й обґрунтувати роль мистецтва в цьому процесі.

Поняття глобалізації доволі ґрунтовно проаналізоване зарубіжними й вітчизняними науковцями під різними кутами зору, з різних наукових позицій. Основою є розуміння глобалізації (франц. та англ. global — загальний, всесвітній, від лат. globus — куля) як економічних, торговельних, фінансових, технологічних, політичних, соціальних, трудових, інформаційних та інших процесів, що мають глобальний масштаб і планетарний характер [4]. Але навіть енциклопедичні визначення акцентують не лише на неоднозначності й суперечливості цих процесів, а й на певних застереженнях щодо наслідків глобалізації. З одного боку, підкреслюються позитивні аспекти глобалізації, якот: «зміцнення зв'язків між найвіддаленішими куточками планети», «поширення ідей та інформації, технологій, ціннісних орієнтацій», «взаємопроникнення й взаємозбагачення культур», «співробітництво у вирішенні проблем, що постають перед людством (інтернаціональна взаємодопомога людям, постраждалим від стихійних лих тощо)» [1]. З іншого боку, «у впливі глобалізації на культуру вбачають зростаючу проблему, оскільки міцніші держави заповняють культуру менших країн, призводячи до того, що їхні традиції та цінності зникають» [1]. З одного боку, загальносвітова п'єса під назвою «Глобалізація» «стимулює та формує соціальну і культурну рефлексію світового масштабу, відроджуючи й оновлюючи ідею єдності та взаємозалежності людства» [7, с. 15], а з іншого, ця ж рефлексія виводить «на сцену» усвідомлення негативних рис глобалізаційних процесів — уніфікації, одномірності, розмивання й розпорошення не тільки етнічної, національної, культурної, а й особистісної ідентичності. «Глобалізація містить в собі не лише економічні, технологічні чи фінансові складові, вона також трансформує культуру, спосіб життя людей, систему цінностей і настанов, що визначають становище людини в світі. Зокрема, глобалізація руйнує і трансформує традиційні форми ідентичності, і в людей зникає відчуття причетності до певного оточення, сталих та

визначених цінностей і орієнтирів» [2, с. 251].

Супротив перспективі єдиної уніфікованої культури мотивує пошуки можливих шляхів суміщення, синхронізації полярних тенденцій. Як ідея «примирення», узгодження й неконфліктності протилежного з'являється поняття глокалізації, яке згідно з «Оксфордським словником неологізмів» поступово набуває значення «глобальної локалізації — глобального світогляду, пристосованого до локальних умов» [3, с. 52]. Вважаючи сумнівною прикметою глобалізації стирання локальності, Р. Робертсон висуває стратегію глокалізації, в основі якої лежить розуміння категорій ідентичності й партикулярності як глобальних, а також присутності транслокального чинника у будь-якій локальності [3, с. 51–52], і наводить приклади піднесення партикулярності в ранг цінності «на дедалі більш планетарній, панлокальній основі» [3, с. 63]. За Р. Робертсоном, сучасний світ демонструє ознаки «універсалізації партикуляризації та партикуляризації універсалізації» [12, с. 100], а сама «вимога унікальності дедалі сильніше інституалізується та поширюється на весь світ» [3, с. 52]. Отже, ідея глобалізації не є «неминуче непримиримою з ідеєю локалізації». Натомість «глобалізація (у найширшому розумінні — стиснення світу) передбачала й дедалі частіше передбачає творення та залучення локальності» [3, с. 67], а ненавчбно антагоністичні тенденції гомогенізації й гетерогенізації є одночасними процесами, які «в кінцевому підсумку виявляються взаємодоповнювальними і взаємопроникними» [3, с. 67].

Отже, стратегія глокалізації може бути цілком життєздатною і доцільною у пошуках відповіді на глобалізаційні виклики щодо збереження ідентичності, які постали сьогодні перед освітою.

Питання ідентичності — наріжне в рефлексійному полі сучасного науково-освітнянського дискурсу щодо глобалізації освіти і, як правило, воно торкається проблеми збереження й урахування локального досвіду і традицій у процесі адаптації та розвитку в глобальному середовищі.

Цей процес потребує розуміння специфіки глобалізаційних перетворень у галузі освіти. Сьогодні поняття «глобалізація освіти» впевнено ввійшло до наукового дискурсу, проте глобалізаційні трансформації освіти розпочалися значно раніше як намагання поступового руху від однолінійності й монопредметності до інтеграційно-глобалізаційного освітнього процесу з постмодерними характеристиками нелінійності, багатовекторності, ентропійності. Стратегія багатопредметності з концентрацією на поглибленому вивченні кожної окремої дисципліни змінилася стратегією системного, комплексного пізнання світу, світо-

глядного знання, яке дасть суб'єкту освіти можливість цілісного й взаємопов'язаного світосприйняття і світоосягнення.

Сучасна спрямованість до зміни освітньої парадигми на засадах інтеграції характеризується прагненням до впровадження в освітню практику елементів міждисциплінарності, мультидисциплінарності, трансдисциплінарності. Міждисциплінарності — як інтеграції змістовних компонентів різних дисциплін, їх певної взаємодії, яка «передбачає збереження дисциплінарних кордонів»; мультидисциплінарності — як поєднання методологічних та концептуальних інструментаріїв різних сфер наукового знання; трансдисциплінарності — як способу «синтезування ресурсів дисциплінарної та позадисциплінарної сфер, що сприяє побудові нової пізнавальної моделі, яка не зводиться до жодної із її складових частин» [6, с. 168].

Вітчизняні науковці вбачають і більш радикальні зміни у сфері освіти під впливом глобалізаційних зрушень. Так, В. Лях зазначає, що «бурхливий розвиток високих технологій та зростання онтологічної невизначеності в усіх сферах людського буття викликають кризу попередньої освітянської системи і створюють середовище “організованого хаосу”. Для навчального процесу це стає умовами для формування нової системи за законами фрактального аутопоезису». Отже, необхідним і незворотнім є процес «перетворення системи освіти, який має рухатися в бік фрактальної самоорганізації мережі навчання без ієрархічно побудованої Освіти» [2, с. 255–256].

Всеохоплююча інформатизація, віртуалізація, медіатехнологізація, нові можливості мобільності студентів і викладачів, доступу до дистанційної освіти на міжнародних освітніх платформах формують сьогодні інтернаціональне освітнє середовище. Швидкими темпами розвивається в цьому середовищі транснаціональна освіта, яка дозволяє університетам надавати свої освітні послуги (програми, курси тощо) в інших країнах. Проте все це потребує суміщення різних освітніх локальностей (дисциплінарних, позадисциплінарних, академічних або фрактальних, регіональних, національних та інших) як поєднання різних культурних горизонтів, що мають унікальні характеристики, але спроможні моделювати нові глокальні конструкти: сучасні кроскультурні моделі освіти, інтегральні освітні програми тощо як результат синергетичного ефекту народження нового цілого з новими характеристиками й можливостями. На думку автора, саме так мають працювати алгоритми стратегії глокалізації в освіті.

Підґрунтям цієї стратегії є усвідомлення ідентичності як глобальної цінності, що іманентно характеризує будь-яку локальність, і є основ-

ною умовою взаємозацікавленості та взаємодоповнення різних локальностей, які створюють глобальний освітній простір. Отже, плекання ідентичності, її збереження й розвиток на всіх рівнях — особистісному, етнічному, національному, конфесійному, субкультурному, культурному тощо — має стати стратегічним завданням сучасної освіти.

Тому пріоритетного значення набуває принцип мультикультуралізму як неподільної єдності двох аспектів: культурного плюралізму та культурного індивідуалізму як поваги до ідентичності.

Мультикультурна комунікація — невід’ємна складова глобалізації, яка відкриває значні можливості для діалогічного й полілогічного розвитку освіти. Поняття мультикультуралізму розширює міжкультурний діалог як діалог окремих культур до полілогу, у який включені не лише різні культури та різні суспільства, а й різні локальності всередині окремої культури (суспільства): етноси, субкультури, соціальні групи, громадські організації, релігійні конфесії тощо. Проте головним суб’єктом мультикультурної комунікації залишається людина з її особистісним унікальним «Я», що не лише потребує поваги, розуміння, толерантного ставлення, але також має поважати, розуміти, толерантно ставитися до інших. Отже, це має бути особистість зі сформованою мультикультурною компетентністю. Сьогодні ця компетентність набуває фундаментального статусу в переліку загальних або трансверсальних компетентностей (*transversal competencies*) [11], що визначають профіль будь-якої освітньої програми.

Формування мультикультурної компетентності як здатності до взаємоповаги та взаєморозуміння на засадах толерування самотності й самоцінності кожної культурної локальності — найважливіша освітня складова, що спроможна гарантувати безпечне існування у глобалізованому світі. Саме вона окреслює нові траєкторії сучасної освіти як мультикультурної. Дослідники, які підтримують і розвивають ідею мультикультурної освіти, саме толерантність вважають основою її реалізації. Так, «педагогічна мультикультурна парадигма С. Ньюто має на меті спочатку послідовне виховання у представників різних культур толерантного ставлення один до одного, потім прийняття культурних відмінностей, повагу до них, згодом солідарність із ними і, нарешті, конструктивну критику елементів як своєї, так і чужих культур» [10, с. 369].

Проте слід погодитись, що на практиці «толерантність виявляється у вигляді відчуженої терпимості, а не приймаючої співучасті» [5, с. 125]. Виховати «приймаючу співучасть» набагато складніше, ніж навчити терпимості, адже це вимагає підключення не лише логіко-

раціональних, а й нерелексивних, емоційно-образних шарів свідомості, емоційного інтелекту, про який усе частіше говорять сучасні науковці й освітяни. І тут головну роль без перебільшення отримує мистецька освіта, завданням якої є формування ціннісного світоосягнення й світорозуміння на засадах залучення до художньо-естетичного досвіду моделювання емоційно-почуттєвої сфери буття людини у всіх її проявах і відтінках, «адже світоосягнення в мистецтві й через мистецтво відбувається винятково в контексті особистісно-ціннісної екзистенції, а вищі цінності світовідношення тільки тоді стають надбанням особистості, коли вони пережиті, а не сприйняті теоретично» [9, с. 10].

Здатність до емпатії, відчуття співучасті, коли «Я» дорівнює «Ти», пробуджується, якщо людина отримує можливість не тільки осмислити, а й пережити, впустити ситуацію у свій внутрішній світ і у такий спосіб піднятися до рівня Іншого, ідентифікувати й ототожнити себе з ним на засадах співпереживання. Цю можливість надає мистецтво, споконвічно виконуючи свою основну, іманентну функцію емотивного світозалучення, завдяки якій людина стає особистістю, здатною бачити та відчувати світ очима й відчуттями Іншого. Художній досвід дозволяє зрозуміти та безпосередньо відчутти емпатійну природу людського почуття — здатність емоційного відгуку на переживання іншої людини, проникнення до її внутрішнього, почуттєвого світу.

Отже, формування мультикультурної компетентності засобами мистецької освіти, залучення до художнього досвіду відкриває шлях до мультикультурної комунікації як необхідної умови глобалізації не лише на особистісному рівні, а й на рівні створення та реалізації мультикультурних освітніх програм як мистецького, так і різногалузевого спрямування.

Побудова таких програм — перспективна, але складна й відповідальна задача, особливо в умовах вітчизняної реальності.

Забезпечення мультикультурної основи програми потребує виваженого підходу до компоновання всіх її складових на засадах обґрунтованого поєднання панлокального (загальносвітових тенденцій і здобутків, новітніх технологій сучасної освіти) і локального (самобутнього й самоцінного досвіду навчання і виховання в межах окремої культурної локальності: етносу, нації, культури).

Так, наприклад, залучення художньо-естетичного досвіду до реалізації мультикультурних освітніх програм різногалузевого спрямування можливе як на панлокальному, так і на локальному рівнях — від курсів історії світового мистецтва, оволодіння творчими навичками в

окремих видах мистецтва до занурення в художню культуру власної країни через особисту участь у мистецьких проєктах, орієнтованих на збереження та розвиток національної культури. Участь у мистецьких проєктах може мати різну спрямованість: пізнавально-просвітницьку, волонтерську, кроскультурну тощо. Також тут може бути залучений досвід інших культурних інституцій: громадських організацій, етнічних, конфесійних, субкультурних локацій. У будь-якому разі такий практичний вихід за суворо окреслені межі академічної дисциплінарності відкриває горизонти переосмислення власних світоглядних позицій, оволодіння гнучкими трансверсальними компетентностями, які сьогодні стають показником готовності не просто до виживання, а й до самореалізації й самоствердження в сучасному мультикультурному світі.

Але зростання нової стратегії самореалізації особистості як суб'єкта глобалізованого, «стисненого» (Р.Робертсон) або ж неймовірно розширеного світу (з огляду на необмежені можливості доступу до будь-яких локацій, інформації, культурних практик тощо) потребує міцного підґрунтя, і цим підґрунтям може бути лише власна ідентичність: особистісна, етнічна, національна, культурна. Те, що додасть сучасному світові нових фарб і смислів, зробить його дійсно мультикультурним, заснованим на усвідомленні ідентичності як глобальної цінності, або глокальним, за Р.Робертсоном.

Логічно, що мистецтво та мистецькій освіті тут має належати одне з провідних місць — мистецтво найяскравіше демонструє ідентичну вкоріненість, усталеність на етнічному, національному та культурному рівнях. Саме мистецтво презентує «гуманітарну ауру нації» (Л.Костенко), створює неповторне «обличчя» будь-якої культурної спільноти — від етносу до держави. І це пояснює прагнення згаданої спільноти не тільки до збереження свого художнього досвіду, а й до його активного ідеологічного використання. Із часів грецької античності, яка не уявляла навчання та виховання своїх громадян без залучення до мистецтва — театру, музики, поезії, танцю, — і до сьогодні мистецтво «на часі», воно «воює» на фронті національної та культурної ідентичності. Ця «війна» може бути певний час прихованою, замаскованою під «добрі наміри», але настають часи, коли врешті-решт та «лава», що вирувала і зріла в лоні «вулкана», виривається назовні й зносить усі можливі кордони. Трагічна історія України і трагічна її сучасність яскраво демонструють світові ці пристрасні й відчайдушні «прориви» в боротьбі за українську національну ідентичність — українську людину й українську націю. Це кроки становлення

національної самоідентифікації особистості та культурної самоідентифікації нації, які пролягають від кириломефодіївців із кульмінацією у творчості Т. Шевченка, через палке слово І. Франка, «хвильовизм» і «розстріляне відродження» до «шістдесятників» — письменників, кінорежисерів, художників, мистецтвознавців, які героїчно поставали «будителями» української духовності, національної самосвідомості, «духу нації».

Сьогодні ми спостерігаємо новий і дуже потужний сплеск цієї боротьби за українську ідентичність, усвідомлення своєї приналежності до українства, причетності до національної спільноти з одночасним усвідомленням причетності своєї нації як нації української до світової спільноти. «Мистецький фронт» став не просто метафорою, а дієвим суб'єктом переможного поступу в боротьбі за національну ідентичність, у довготривалій боротьбі з «руським міром» як гаслом російської культури, яка ще донедавна без перебільшення панувала в російськомовному просторі культури української. Особливий акцент слід зробити тут на очевидному факті: свій «руський мір» країна-агресор нав'язує і нам, і решті світу здебільшого саме через найдієвішу й функціонально найефективнішу складову культури — через мистецтво, прикриваючись тезою «мистецтво поза політикою». Тому «українське суспільство не має права виростити ще одне покоління, яке буде шукати російськомовний контент на YouTube і сперечатися з приводу доречності імені Петра Чайковського для Національної музичної академії України. Подібні питання априорі не виникають ні в Польщі, ні у Франції, ні в Німеччині, ні в інших країнах Європи, куди ми так прагнемо — європейці знають і цінують своє, своїх композиторів, письменників, художників» [8, с. 628], підносячи національне мистецтво до рівня найвищих національних цінностей, які повинні бути засвоєними на всіх рівнях освіти. Тому вони мають набагато менше втрат щодо національної ідентичності й самоідентифікації своїх громадян.

«Мистецтво — найефективніший засіб виховання поваги до національних цінностей та їх засвоєння як найглибших наративів самосвідомості» [8, с. 628], а сформована національна самосвідомість створює непохитний фундамент національної ідентичності, що, зі свого боку, дозволяє повноправне входження до глобалізованого мультикультурного світу, входження на правах унікального суб'єкта культури, здатного цей світ доповнювати й розвивати.

Отже, у процесі розбудови глокальних парадигм сучасної освіти, освітніх програм нового типу, що ґрунтуються на принципах мульт-

тикультурності, художня складова має нести навантаження не лише «естетичної парасолі», а насамперед гаранта збереження ідентичності. З огляду на невідворотність глобальних впливів на сферу освіти, актуальною й принциповою задачею постає віднаходження гармонічних площин «гри за правилами глобальності». Мистецька освіта — одна з таких площин, можливо, найгармонічніша.

Література

1. Дем'яненко Б.Л. Глобалізація. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Глобалізація>.
2. Лях В. Екологічні, інформаційні та постіндустріальні виклики глобалізації вищої освіти. *Глобалізація вищої освіти (національний та інституційний рівні)* : матеріали спільного Круглого столу Інституту вищої освіти НАПН України та Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України (29 листопада 2022 року, м. Київ, Україна). *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2022. 28(2). С. 250–257.
3. Робертсон Р. Глокалізація: часопростір і гомогенність-гетерогенність. *Глобальні модерності* / за ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона; пер. з англ. Т.Цимбала. Київ : Ніка-центр, 2001. С. 48–71.
4. Сіденко В.Р. Глобалізація. *Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія* / редкол.: І.М.Дзюба та ін. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-30448>.
5. Сулятицька Т., Плахтій М. Освіта в мультикультурному суспільстві. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 1. С. 121–128. URL: http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2022/17.pdf.
6. Федоренко С.В. Методологічний потенціал трансдисциплінарного підходу в формуванні гуманітарної культури студентів у США. *Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 5. С. 167–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2014_5_33.
7. Чудовська-Кандиба І. Вернісаж нарисів глобалізації в українському соціальному дискурсі. *Глобальні модерності* / за ред.

- М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; пер. з англ. Т. Цимбала. Київ : Ніка-центр, 2001. С. 15–16.
8. Шрамко О.І. Мистецька освіта і духовний вимір націотворення. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті*: міжнародний періодичний збірник наукових праць / за заг. ред. В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Вип. 4. Харків : ВННОТ, 2022. С. 626–629. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dab48ee5-c488-4076-beb8-bee51ed963d6/content>
 9. Шрамко О.І. Філософія музичної освіти. *Музична освіта: філософський, мистецтвознавчий та педагогічний наголоси*: монографія / за ред. Н. А. Овчаренко, Я. В. Шрамка. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д.О., 2018. С. 6–29.
 10. Яценко К.А. Мультикультурна освіта як засіб розв'язання міжкультурних протиріч: PRO ET CONTRA. С. 362–371. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/-718671.pdf>
 11. Catalogue of Transversal Competences Key for Employability. URL: https://www.keystart2work.eu/images/docs/o2catalogue/O2_Catalogue_EN.
 12. *Robertson R.* Globalization: Social Theory and Global Culture. SAGE Publications, 2000.

References

1. *Demianenko B.L.* Hlobalizatsiia. *Velyka ukrainska entsyklopediia*. URL: <https://vue.gov.ua/Глобалізація>
2. *Liakh V.* Ekolohichni, informatsiini ta postindustrialni vyklyky hlobalizatsii vyshchoi osvity. *Hlobalizatsiia vyshchoi osvity (natsionalnyi ta instytutsiynyi rivni)*: materialy spilnoho Kruhloho stolu Instytutu vyshchoi osvity NAPN Ukrainy ta Instytutu filosofii imeni H. S. Skovorody NAN Ukrainy (29 lystopada 2022 roku, m. Kyiv, Ukraina). *Filosofiia osvity. Philosophy of Education*. 2022. 28(2). S. 250–257.

3. *Robertson R.* Hlokalizatsiia: chasoprostir i homohennist-heterohennist. *Hlobalni modernosti* / za red. M. Fezerstouna, S. Lesha, R. Robertsona; per. z anhl. T. Tsymbala. Kyiv : Nika-tsentr, 2001. S. 48–71.
4. *Sidenko V.R.* Hlobalizatsiia. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: onlain-versiia* / redkol.: I.M.Dziuba ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-30448>
5. *Suliatytska T., Plakhtii M.* Osvita v multykulturnomu suspilstvi. Perspektyvy. *Sotsialno-politychnyi zhurnal*. № 1. 2022. S. 121–128. URL: http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2022/17.pdf
6. *Fedorenko S.V.* Metodolohichni potentsial transdystyplinarnoho pidkhotu v formuvanni humanitarnoi kultury studentiv u USA. *Psykhologo-pedahohichni nauky*. 2014. № 5. S. 167–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2014_5_33
7. *Chudovska-Kandyba I.* Vernisazh narysiv hlobalizatsii v ukrainskomu sotsialnomu dyskursi. *Hlobalni modernosti* / za red. M. Fezerstouna, S. Lesha, R. Robertsona; per. z anhl. T. Tsymbala. Kyiv : Nika-tsentr, 2001. S. 15–16.
8. *Shramko O.I.* Mystetska osvita i dukhovnyi vymir natsiotvorennia. *Dukhovno-intelektualne vykhovannia i navchannia molodi v XXI stolitti: mizhnarodnyi periodychnyi zbirnyk naukovykh prats* / za zah. red. V. P. Babycha, Yu. D. Boichuka, L. S. Rybalko, O. M. Khvostychenka. Vyp. 4. Kharkiv : VNNOT, 2022. S. 626-629. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dab48ee5-c488-4076-beb8-bee51ed963d6/content>
9. *Shramko O.I.* Filosoffia muzychnoi osvity. *Muzychna osvita: filosofskiyi, mystetstvoznavchyi ta pedahohichni naholosy: monohrafiia* / za. red. N. A. Ovcharenko, Ya. V. Shramka. Kryvyi Rih : FOP Cherniavskiyi D.O., 2018. S. 6–29.
10. *Yatsenko K.A.* Multykulturna osvita yak zasib rozviazannia mizhkulturnykh protyrich: PRO ET CONTRA. S. 362–371. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/-718671.pdf>

11. Catalogue of Transversal Competences Key for Employability. URL: https://www.keystart2work.eu/images/docs/o2catalogue/O2_Catalogue_EN.
12. *Robertson R.* Globalization: Social Theory and Global Culture. SAGE Publications, 2000.

GLOBALIZATION OF EDUCATION: ART AS A GUARANTOR OF IDENTITY PRESERVATION

Oksana Shramko

Abstract. The article discusses the specific features of globalization transformations of education in the context of identity preservation and substantiates the role of art in this process.

Emphasizing the negative features of globalization, such as unification and erosion of identity, the author turns to the search for ways to synchronize polar trends and considers R. Robertson's glocalization strategy as one of the ascending ones in the search for an answer to the challenges of identity preservation that education faces today. The basis of such a strategy is the understanding of identity as a global value, and the leading principle is interpenetration and coherence of the idea of globalization and the idea of localization. Therefore, the basis of the strategy of glocalization in education should be the definition of identity as the main condition for mutual interest and complementarity of different localities that create a global educational space.

This process requires an understanding of the specifics of globalization transformations in the field of education as a gradual movement from one-linearity and mono-subjectivity to a holistic worldview and worldview based on integration. At the same time, the principle of multiculturalism as an indivisible unity of two aspects: cultural pluralism and cultural individualism as respect for identity is gaining priority. The fundamental status of multicultural competence in the list of general competencies that define the profile of any educational program also seems obvious.

Art is one of the most effective means of forming multicultural competence through the immanent function of emotive world involvement, thanks to which a person becomes a person capable of seeing and feeling the world through the eyes and sensations of the Other. Also, art itself most clearly demonstrates identical rootedness at the ethnic, national and cultural levels, which allows us to make assumptions about art as a guarantor of identity preservation in the process of globalization of education and art education as an important factor in the development of integrated educational programs based on the principles of multiculturalism.

Keywords: globalization, globalization of education, identity, glocalization, multiculturalism, art, art education.

Надійшла до редакції 19 червня 2023 р.

Шрамко Оксана Іллівна

Кафедра музикознавства, інструментальної та хореографічної
підготовки

Криворізький державний педагогічний університет

просп. Гагаріна, 54

м. Кривий Ріг

50086

Shramko Oksana

Department of musicology, instrumental and choreographic training

Kryvyi Rih State Pedagogical University

Gagarina ave., 54

Kryvyi Rih

50086



<https://orcid.org/0000-0001-6475-9663>



Shramkooksana17@gmail.com



<https://doi.org/10.31812/apm.7677>